

מנה בנתן

לע"צ הגה"צ ר' דב בן רבי צבי יחזקאל יפה זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל MABADAF12@GMAIL.COM

שינוי הדף היומי בדון קצרו

ראש השנה טו-כא גליון 95 פרשת וירא תשפ"ב

שכתוב היוצר יחד לבם המבין את כל מעשיהם, ובחג נידונים על המים. גמרא לכאורה אם בפסח דנים על תבואה שעומדת לקצירה יש להקשות, מתי דנו את כל מקריה, אלא דנים על התבואה שתזרע אח"כ, א"כ יוצא שיש לה רק דין אחד, ובברייתא שנינו שתבואה שאירע בה אונס או קרי לפני פסח דינה היה בשנה שעברה, ובפסח היא נידונית על ההמשך, וכן אדם שקרה לו מקרה לפני יוה"כ דינו היה בשנה שעברה ואם קרה לו אחר יוה"כ דינו היה בשנה זו, ורובא הוכיח שיש שני דינים, ואומר אב"י שלכן אם רואה אדם שהזרע המוקדם מצליח יקדים ויזרע את הגדל מאוחר שעד שידונו שוב בפסח יגמר כבר.

יש להקשות שמשנתנו לא כר"מ ולא כר' יהודה ולא כר' יוסי ולא כר' נתן, ששנינו בברייתא שלר"מ כל העולם נידון בר"ה וגזר הדין נחתם ביוה"כ, ולר' יהודה הכל נידון בר"ה וגזר הדין של כל אחד נידון בזמנו, בפסח על התבואה וכן כולם, ואדם נידון בר"ה וגזר הדין שלו נחתם ביוה"כ, ולר' יוסי אדם נידון בכל יום שכתוב ותפקדנו לבקרים, ולר' נתן אדם נידון כל שעה שכתוב לרגעים תבחננו, ואין לומר שהמשנה כר' יהודה והמשנה דיברה על גזר דין, שא"כ קשה מאדם שלר' יהודה גזר דינו ביוה"כ, ורובא אומר שמשנתנו כתנא שאצל ר' ישמעאל שאומר שהעולם נידון בד' זמנים, בפסח על התבואה ובעצרת על פירות האילן ובחג על המים, ואדם נידון בר"ה וגזר דינו נחתם ביוה"כ, והמשנה שכתבה ר"ה מדברת על תחילת דין, רב חסדא מבאר את טעמו של ר' יוסי, שאמנם הוא למד מפסוק אך הוא לא למד כר' נתן שהוא סובר שבחינה היא רק עיון בעלמא, אך קשה שגם פקידה היא עיון בעלמא, אלא ר' יוסי למד מהפסוק לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו, ורב חסדא מוסיף שכשמלך וציבור נכנסים לדין המלך נכנס ראשון, שכתוב קודם משפט עבדו ואח"כ משפט עמו ישראל, והטעם הוא שאין דרך להעמיד המלך בחוץ, ועוד שדנים אותו קודם שמתרבה חרון האף.

רב יוסף אומר שמה שמתפללים על החולים והתלמידים זה לדעת ר' יוסי וניתן לומר שגם לרבנן ניתן להתפלל כדעת ר' יצחק שמועילה צעקה גם אחר גזר דין.

ר' יהודה אומר בשם ר"ע שהתורה אמרה להביא עומר בפסח שהוא זמן הדין של תבואה ואומר הקב"ה הביאו עומר כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות, ואמרה התורה להביא שתי הלחם בעצרת שהוא זמן הדין של פירות האילן, ואומר הקב"ה שיביאו שתי הלחם כדי שיתברכו פירות האילן, ואמרה התורה לנסך מים בחג שהוא זמן הדין על המים, ואומר הקב"ה שינסכו מים בחג כדי שיתברכו גשמי השנה, ובר"ה יאמרו לפניו מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות, כדי שימליכו את הקב"ה, זכרונות, שיעלה הזכרון לפני הקב"ה לטובה ובמה, בשופר, ור' אבהו אומר שתוקעים בשופר של איל להזכיר עקידת יצחק, והקב"ה מעלה כאילו עקדו עצמם לפניו, ור' יצחק אומר מדוע תוקעים בר"ה, אך קשה שפשוט שתוקעים שכתוב תקעו, וכן מריעים שכתוב זכרון תרועה, אלא הוא בא לבאר מדוע תוקעים ומריעים בישיבה עמוד ב ותוקעים שוב מעומד כדי לערוב את השטן, ושנה שלא תקעו בתחילתה יהיה רע בסופה שהשטן לא התערבב, ושנה שהתנהגו בתחילתה בשפלות בסופה יעשירו שכתוב מראשית השנה, וכתוב רשית בלי י ועד אחרית שנה שאז בסופה יש אחרית טובה.

עוד אומר ר' יצחק שדנים האדם רק לפי מעשיו בשעת הדין, שכתוב כי שמע אלוקים את קול הנער באשר הוא שם, ג' דברים מזכירים עוונותיו של אדם, קיר נטוי, עיון תפילה, ומסירת דין על חבירו, כמו שאמר רב חנן שהמוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה שכתוב ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך, וכתוב ויבא אברהם לספור לשרה ולבכותה.

דף טו הברייתא כר"ג שסובר שבאתרוג הולכים אחר לקיטה כירק, והברייתא אומרת שר"ה של אתרוג הוא שבט כאילן, ויש לבאר שרבה בר רב הונא אמר בדעת ר"ג שאף שהלכו באתרוג אחר לקיטה אך ר"ה שלו הוא שבט, ומה שבברייתא לעיל כתבו שנה שניה שנכנסת לשלישית ואילו בברייתא של אתרוג כתוב שלישית שנכנסת לרביעית שרצו ללמד דרך אגב שבאתרוג כיון שמשמשו בו אנשי העולם בשביעית אינו טוען פירות עד השנה השלישית. ר' יוחנן שאל מתי ר"ה של אתרוג ור' ינאי אמר בשבט, ושאל ר' יוחנן האם שבט של חדשים או של התקופה, אמר ר' ינאי שזה שבט של חדשים, ורובא שאל את ר"נ ויש אומרים שר' יוחנן שאל את ר' ינאי מתי ר"ה בשנה מעוברת, ור"נ או ר' ינאי אמר שהולכים אחר רוב שנים בשבט.

רבה אומר שאתרוג של שישית שנכנס לשביעית פטור ממעשר ומביעור, ואתרוג של שביעית שנכנס לשמינית פטור ממעשר וחייב בביעור, והקשה אב"י שאמנם בסיפא רבה מחמיר לענין שביעית, אך ברישא הוא הלך כב' צדדים להקל שהרי אם פטור מביעור שהולכים אחר חנטה א"כ שיתחייב במעשר, אמר רבה שכיון שכולם ממשמשים בפרי א"כ אין לחייב במעשר, רב המנונא סובר שבת שישית שנכנסת לשביעית היא כשישית, ובת שביעית שנכנסת לשמינית היא כשביעית, ויש להקשות ששנינו בברייתא שר"ש בר' יהודה אומר בשם ר"ש שאתרוג בת שישית שנכנס לשביעית פטור ממעשר ומביעור, שחייב מעשר הוא רק כשגדל בחיוב ונלקט בחיוב, ובת שביעית שנכנסת לשמינית פטורה ממעשר ומביעור, שחייב ביעור רק ממה שגדל בשביעית ונלקט בשביעית, ומהרישא קשה לרב המנונא ומהסיפא קשה גם לרבה שחייב בביעור, ויש לומר שנחלקו בזה תנאים, שר' יוסי אמר שאבטולמוס העיד בשם ה' זקנים שבאתרוג הולכים אחר הלקיטה למעשר, ורבותינו עמדו למנין באושא ואמרו שהולכים בו אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית, וקשה שר' יוסי לא הזכיר שביעית בהתחלה, עמוד ב אלא יש להוסיף שהוא העיד שהלכו באתרוג אחר לקיטה למעשר ואחר חנטה לענין שביעית, ורבותינו נימנו באושא שהולכים אחר לקיטה אף לשביעית.

ר' יוחנן ור"ל סוברים שבת שישית שנכנסת לשביעית היא כשישית לענין מעשר, וכן אמר רבין בשם ר' יוחנן שאתרוג של שישית אף שהיה קטן כזית ונעשה ככר בשביעית חייבים עליו כטבל. שנו בברייתא שאילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט, המעשר כשנה שעברה ומה שחנט אחר ט"ו בשבט המעשר כשנה הבאה, ור' נחמיה אומר שזה רק באילן שעושה ב' בריכות בשנה אך קשה שלא שייך לקרוא בריכות באילן אלא רק בעופות, אלא הכוונה כעין ב' בריכות, אילן העושה בריכה אחת כמו דקלים זיתים וחרובים, אף שפרותיהם חנטו קודם ט"ו בשבט המעשר כשנה הבאה, ור' יוחנן אומר שנהגו בחרובים כר' נחמיה, ור"ל הקשה ממה ששנינו שבנות שוח שביעית שלהם בשנה שניה, שהם עושים פירות לג' שנים א"כ רואים שהולכים בהם אחר חנטה, ור' יוחנן שתק, ואמר ר' אבא הכהן לר' יוסי הכהן שר' יוחנן יכל לענות שהוא פסק כר' נחמיה ולא קשה מרבנן, אך ר"ל היה עונה לו איך הוא עוזב את רבנן ופוסק כר' נחמיה, אך באמת הוא לא פסק כמותו אלא רק אמר שנהגו כמותו ולא קשה מאיסור, אך ר"ל יכול לומר שלא הולכים אחר מנהג במקום איסור, ור' יוחנן יכל לומר שהוא דיבר רק בחרובים שחייב מעשר שלהם הוא רק מדרבנן, ואין להקשות משביעית דאורייתא, ור' אבא הכהן אמר שהוא תמה אם ר"ל שאל את ר' יוחנן אך באמת הוא הקשה משביעית, אלא ר' אבא תמה אם ר' יוחנן קיבל את קושיתו.

דף טז משנה העולם נידון בד' זמנים, בפסח על התבואה, ובעצרת על פרות האילן, ובר"ה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון,

עוד אמר ר' יצחק שד' דברים קורעים גזר דינו של אדם: צדקה, שכתוב וצדקה תציל ממות, צעקה, שכתוב ויצעקו אל ה' בצר להם ומצוקותיהם יוציאים, שינוי השם, שכתוב שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה, וכתוב אח"כ וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן, שינוי מעשה, שכתוב וירא אלוקים את מעשיהם ואח"כ כתוב וינחם האלוקים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה, ויש אומרים גם שינוי מקום שכתוב ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך ואח"כ ואעשך לגוי גדול, ובתחילה לא מנו שינוי מקום שיתכן שזכות א"י הועילה לו.

עוד אמר ר' יצחק שאדם חייב להקביל פני רבו ברגל, שכתוב מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת, ורואים שבחודש ושבת כן צריך לבא, ועוד אמר ר' יצחק שאדם חייב לטהר עצמו ברגל, שכתוב ובנבלתם לא תגעו, וכן כתוב בבבלייתא שישראל לא מוזהרים על מגע נבילה שהרי גם בטומאת מת החמורה רק כהנים מוזהרים ולא ישראל, ומה שנאמר בנבלתם לא תגעו הכוונה ברגל. ר' כרוספדאי אומר בשם ר' יוחנן שבר"ה נפתחים ג' ספרים: של רשעים גמורים של צדיקים גמורים, ושל בינונים, צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, ורשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה, ובינונים תלויים ועומדים מר"ה עד יוה"כ, אם זכו נכתבים לחיים, אם לא זכו הם נכתבים למיתה, ור' אבין לומד את זה מהפסוק ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו, ימחו מספר, זה ספרן של רשעים, חיים זה ספרן של צדיקים, ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של בינונים, ור"נ בר יצחק לומד מהפסוק ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, מחני נא, זה ספרן של רשעים, מספרך, זה ספרן של צדיקים, אשר כתבת, זה ספרם של בינונים.

לב"ש יש ג' כיתות ליום הדין אחת של צדיקים גמורים, אחת של רשעים גמורים, ואחת של בינונים, צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיי עולם, רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לגהינם, שכתוב ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם, בינונים יורדים לגהינם, דף יז ומצפצפים ועולים, שכתוב והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו, ועליהם חנה אמרה ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל, ולב"ה הם לא יורדים לגהינם אלא רב חסד מטה כלפי חסד ועליהם דוד אמר אהבתי כי ישמע ה' את קולי, ועליהם נאמר את המשך הפרק דלותי ולי יהושיע, פושעי ישראל בגופן וכן פושעי האומות בגופן יורדים לגהינם ונידונים שם י"ב חודש, ואחר כך גופן כלה ונשמתם נשרפת ונעשית עפר תחת כפות רגלי הצדיקים שכתוב ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם, אך מינין ומסורות ואפיקורסים שכפרו בתורה ובתחית המתים והפורשים מדרכי ציבור והנותנים חיתתם בארץ והחוטא ומחטיא את הרבים כגון ירבעם בו נבט וחביריו יורדים לגהינם ונידונים בה לדורי דורות, שכתוב ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, הגהינם כלה והם לא כלים שכתוב וצורם לבלות שאול והסיבה היא כי פשטו ידיהם בזבול שכתוב מזבול לו וזבול זה ביהמ"ק שכתוב בנה בניתי בית זבול לך, ועליהם אמרה חנה ה' יחתו מריביו, ור' יצחק בר אבין מוסיף שפניהם דומים לשולי קדירה, ורבא אומר שהטובים מבני מחוזה הם מאלה, והם נקראים בני גהנם.

לב"ה הפסוק והבאתי את השלישית באש, מדבר במושעי ישראל בגופן, ואף שכתוב שאין להם תקנה זה דוקא כשיש להם רוב עוונות, אך במחצה עוונות ומחצה זכויות ויש בהם גם עוון של פושעי ישראל נאמר עליהם והבאתי את השלישית, וכשהם בלי עוון נוסף נאמר ורב חסד.

רבא דורש את הפסוק אהבתי כי ישמע ה', שכנסת ישראל אומרת להקב"ה שאני אהובה לפניך כשאתה שומע את קול תחנוני, ואף שאני דלה מהמצוות לי נאה להושיע.

רב אומר שמושעי ישראל בגופן זה קרקפתא שאינו מניח תפילין, ומושעי עכו"ם זה בעבירה, והנותנים חיתתם בארץ זה פרנס שמטיל אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים, ולרב אינו רואה בן ת"ח, שנאמר לכן יראוהו אנשים לא יראה כל חכם לב,

ר"א מבאר מטה כלפי חסד שהקב"ה כובש המאזנים שנאמר, ישוב ירחמנו יכבוש עוונותינו, ולר' יוסי בר חנינא הקב"ה נושא את הכף, שכתוב נושא עוון ועובר על פשע, ולתנא דבי ר' ישמעאל הקב"ה מעביר ראשון ראשון וזה המידה, ורבא אומר שהעוון אינו נמחק שאם יש רוב עוונות הוא נחשב עמם, וכל המעביר על מידותיו מעבירים לו כל פשעיו שכתוב נושא עוון ועובר על פשע, שהקב"ה נושא עוון למי שמעביר על פשע.

כשרב הונא בר רב יהושע חלה נכנס רב פפא לבקרו וראה שיצאה נשמתו, ואמר שיכינו לו תכריכים, ואח"כ רב הונא התרפא, ורב פפא התבייש שיראה אותו ואמר לו מה ראת ראת אמר לו שאכן יצאה נשמתו, והקב"ה אמר שכיון שלא מעמיד על מידותיו לא יעמדו עמו, שכתוב נושא עוון ועובר על פשע שה' נושא עוון למי שעובר על פשע אך כל זה לשארית נחלתו, ורב אחא בר חנינא אמר שיש כאן אליה אך עם קוץ שרק לשארית נחלתו ולא לכל נחלתו עמוד ב שדוקא למי ששם עצמו כשירים, רב הונא שאל, שנאמר צדיק ה' בכל דרכיו ומיד כתוב וחסידי בכל מעשיו שבתחלה המידה היא בצדק, וכשאי אפשר, הקב"ה דן בחסד, ור"א שאל שנאמר כי לך ה' חסד ואח"כ כתוב ואתה תשלם לאיש כמעשהו, שבתחילה אדם אמור לקבל כמעשיו, וכשאי אפשר המידה היא לך ה' חסד, אילפי או אילפא שאל שכתוב ורב חסד וכתוב ואמת שהקב"ה דן באמת וכשאי אפשר הדין הוא בחסד.

ר' יוחנן דרש בפסוק: ויעבור ה' על פניו שזה דבר שאין לאומרו לולא כתוב בפירושו, שהקב"ה התעטף כשליח ציבור והראה למשה סדר תפילה, שכל זמן שיחטאו ישראל יעשו כסדר הזה ואני אמחל להם, ה' שהוא מרחם קודם החטא ה' שהוא מרחם אחר החטא ועשיית תשובה, קל רחום וחנון והוסיף רב יהודה שברית כרותה ליי"ג מידות שאינן חוזרות ריקם שכתוב הנה אנכי כורת ברית.

ר' יוחנן אומר שתשובה מקרעת גזר דין שנאמר השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו, ורב פפא הקשה ששם מדובר קודם גזר דין ותיריך אביו שכתוב ורפא לו, וזה דבר שצריך רפואה שכבר היה גזר דין, ויש להקשות ששנינו בבינונים אף בציבור מוחלים, ויש להקשות ששנינו על הפסוק עיני ה' אלוךין בה לעתים לטובה ולעתים לרעה, שאם בר"ה ישראל היו רשעים ופסקו להם מעט גשמים וחזרו בהם, ואי אפשר להוסיף גשמים שכבר נגזרה הגזירה, אלא הקב"ה מוריד בזמנם על הארץ הצריכה להם, ולעתים משתנה לרעה שאם ישראל היו צדיקים בר"ה ופסקו להם הרבה גשמים, וחזרו בהם ואי אפשר לפחות שכבר נגזרה גזירה, אלא הקב"ה מוריד שלא בזמנם על הארץ שאינה צריכה להם, ולכאורה לציבור יקרעו גזר דין לטובה ויוסיפו גשמים, ויש לומר שאפשר לתת טובה בלי להוסיף גשמים, ויש להקשות ממה שכתוב יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים המה ראו מעשי ה' ויאמר ויעמד רוח סערה ותרוםם גליו יחוגו וינעו כשיכור ויצעקו אל ה' בצר להם, יודו לה' חסדו ויש שם סימניות ובא למעט כמו אך ורק, ולמדו מזה שמועיל הצעקה רק קודם גזר דין ולא אחר גזר דין, וצריך לומר שיורדי הים הם כיחידים, ויש להקשות ששנינו שבלוריא הגיורת שאלה את ר"ג, שכתוב אשר לא ישא פנים וכתוב ישא ה' פניו אליך, ור' יוסי הכהן נטפל וענה לה שזה משל לאדם שחבירו חייב לו מנה וקבע לו זמן בחיי המלך ונשבע לו בחיי המלך והגיע הזמן ולא פרעו ובא לפייס את המלך והמלך אומר לו שעלבונו מחול לו, אך יפייס את חבירו, כך בעבירה שבין אדם למקום הקב"ה נושא פנים, אך בעבירה שבין אדם לחבירו צריך לפייס את חבירו, ור"ע בא ולימד

דף יח שקודם גזר דין ישא פנים, ואחר גזר דין לא ישא פנים, ושם מדובר ביחיד, ונחלקו תנאים ביחיד אחר גזר דין שר"מ אמר ששנים עלו למיטה וחולים שוה וכן שנים עלו לגרדום ודינם שוה, אחד ניצל ואחד לא ניצל, והחילוק הוא שאחד התפלל ונענה והשני לא, והסיבה היא שמי שהתפלל תפילה שלימה נענה, ומי שלא התפלל תפילה שלימה לא נענה, ור"א מחלק שקודם גזר דין

נענה ואחר גזר דין אינו נענה, ר' יצחק סובר שצעקה מועילה בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין, ולכאורה יש להוכיח שגזר דין של ציבור אינו נקרע, שכתוב **כבסי מרעה ליבך** וכתוב **כי אם תכבסי בנתר ותרכי לך בורית נכתם עוונך לפני**, ולכאורה החילוק הוא שקודם גזר דין מועיל כיבוס, ואחר גזר דין לא מועיל אף בציבור, ויש לחלק שגזר דין עם שבועה לא נקרע וגזר דין ללא שבועה נקרע, כמו שאמר רב שמואל בר אמי או רב שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן שגזר דין עם שבועה אינו נקרע, שכתוב **לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עוון בית עלי בזבח ובמנחה**, ורבה אמר שדוקא בזבח ומנחה אינו מתכפר אך מתכפר בתורה, ואביי מוסיף שמתכפר בתורה וגמילות חסדים, ורבה היה מבית עלי ועסק בתורה וחי מ' שנים, ואביי שגם הגיע מבית עלי ועסק בתורה וגמ' וחי ס' שנים.

משפחה אחת בירושלים שמתו בניה בני י"ח, ואמרו לרבין יוחנן בן זכאי אמר להם שמא אתם מבית עלי שנאמר עליהם **וכל מרבית ביתך ימותו אנשים**, אם תעסקו בתורה תחיו וכך עשו, וחיו וקראו להם משפחת רבין יוחנן על שמו.

רב שמואל בר איניא אמר בשם רב מנין שגזר דין של ציבור אינו נחתם, וקשה הרי הוא נחתם שכתוב **נכתם עוונך לפני**, אלא שאף שנחתם נקרע שכתוב **כה' אלוקיני בכל קראינו אליו**, והפסוק **דרשו ה' בהמצאו** נאמר על יחיד אך בציבור נאמר **בכל קראינו**, והזמן ביחיד הוא ב' ימים שבין ר"ה ליוה"כ, וכן כתוב **ויהי כעשרת הימים ויגף ה' את נבל** ואמר רב שאלו לו י' ימים כיון שהוא השקה את עבדי דוד עשרה לגימות, ור"נ אמר בשם רבה בר אבוה שזה היה י' ימים שבין ר"ה ליוה"כ.

בר"ה עוברים לפני ה' כבני מרון, ובבבלי ביארו כבני צאן שמונין אותם למעשר, ור"ל ביאר כמעלות בית מרון, ושמואל ביאר כחיילי בית דוד ורבה בר בר חנה אמר בשם ר' יוחנן שכולם נסקרים בסקירה אחת, ור"נ בר יצחק הוכיח מהפסוק **היוצר יחד לבם המבין את כל מעשיהם**, ואין לומר שהכוונה שה' ברא את כולם ומייחד את לבם כאחד כי רואים שזה לא כך, אלא שהיוצר רואה יחד את לבם ומבין אל כל מעשיהם.

משנה בו' חדשים בשנה השלוחים יוצאים להודיע לגולה שנקבע החודש, על ניסן מפני פסח, על אב בגלל התענית, על אלול מפני ר"ה, על תשרי מפני תקנת המועדות, על כסלו מפני חנוכה, על אדר מפני פורים, ובזמן ביהמ"ק יצאו גם על אייר מפני פסח שני. **גמרא** לכאורה קשה שיצאו גם בתמוז וטבת מפני התענית שבהם **עמוד ב שר"ש** חסידא למד מהפסוק **כה אמר ה' צבקות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה**, וכשיש שלום הם לששון ושמחה וכשאין שלום צום, ורב פפא מבאר ששיש שלום הם לשמחה, ובזמן גזירה הם צום, ואם אין גזירה רצו מתענים רצו לא מתענים לכן לא יוצאים עליהם, אך קשה לפ"ז שלא יצאו על ט' באב, ויש לומר שהוא חמור יותר כי הוכפלו בו הצרות שחרבו בו בית ראשון ושני וגם נלכדה ביתר ונחרשה העיר.

ר"ש אומר שר"ע דרש את הפסוק הזה, והוא לא דרש כמוהו שצום הרביעי זה ט' בתמוז שהובקעה העיר שכתוב **בתשעה לחודש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ ותבקע העיר**, והוא רביעי לחדשים, צום החמישי הוא ט' באב שנשרף הבית והוא חמישי לחדשים, צום השביעי זה ג' תשרי שנהרג בו גדליה בן אחיקם ע"י ישמעאל בן נתניה ושקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקיני, והוא שביעי לחדשים, צום העשירי הוא י' בטבת שסמך בו מלך בבל על ירושלים, שכתוב **ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל על ירושלים** והוא עשירי לחדשים וזה היה קודם לכולם ונכתב אחרון כסדר החדשים, ור"ש לומד שצום העשירי הוא ה' בטבת שבאה שמועה לגולה שהוכתה העיר שכתוב **ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותינו בא אלי הפליט מירושלים לאמר הוכתה העיר ועשו יום שמועה כיום שריפה, ומסתבר כר"ש שהסדר בפסוק כסדר הפורענות,**

רב ורב חנינא סוברים שבטלה מגילת תענית והם למדו את הפסוק שבזמן שיש שלום הם לששון ושמחה ואם אין שלום צום, וכן כל הימים, ולר' יוחנן וריב"ל לא בטלה מגילת תענית שרק מה שמנו בפסוק תלוי בבנין ביהמ"ק אך שאר הימים נשאר כדינם, ורב כהנא מקשה ששינו שפעם גזרו תענית בחנוכה ור"א ירד ורחץ ור' יהושע הסתפר, ואמרו לאנשי לוד שהם צריכים להתענות על מה שהתענו, ורב יוסף אומר שלכו"ע חנוכה לא בטל מפני המצוה, וקשה שיתבטל הוא עם מצוותו, אלא הטעם הוא שלא בטל מפני פרסומי ניסא, רב אחא בר כהנא מקשה ממה ששינו שבג' תשרי בטלה אזכרת השם בשטרות שמלכי יוון גזרו לא להזכיר שם שמים כלל, וכשניצחום תקנו להזכיר שם בשטרות, וכתבו בשנת כך וכך ליוחנן כה"ג לקל עליון, וחכמים אמרו שכשיפרע החוב ישליכו השטר לאשפה ובטלו את האזכרה ועשו אותו היום יו"ט, ואם בטלה מגילת תענית לא מסתבר שהראשונים ביטלו והאחרונים יוסיפו, אך יש לומר שמדובר בזמן שביהמ"ק קיים,

דף יט אך קשה שהוא יום שמחה שהוא יום שנהרג בו גדליה, ורב אומר שתיקנו כדי לאסור יום שלפניו, אך קשה שלפניו בכל מקרה אסור בתענית כי הוא יום שאחר ר"ח, ויש לומר שר"ח הוא דאורייתא ולא צריך חיזוק, ששינו שהימים הכתובים במגילת תענית אסורים בתענית לפנייהם ולאחריהם, ושבת ויו"ט אסורים רק הם ולא לפנייהם ולאחריהם, והחילוק הוא שדברי תורה אינם צריכים חיזוק אך דברי סופרים צריכים חיזוק, אך קשה שהוא אסור בתענית כי הוא יום שלפני יום שנהרג גדליה, ורב אשי אומר שיום גדליה הוא דברי קבלה והוא כדברי תורה.

רב טובי בר מתנה מקשה ששינו שבכ"ח אדר באה בשורה ליהודים שלא יסורו מהתורה שהמלכות גזרה שלא יעסקו בתורה ולא ימולו בניהם, ושיחללו שבת, ויהודה בן שמוע וחביריו נטלו עצה ממטרוניתא אחת שגדולי רומי היו מצויים אצלה, והיא אמרה שיפגינו בלילה וכך עשו, ואמרו, למען ה' האם לא אחים אנחנו ולא בני אב אחד אנחנו ולא בני אם אחת מדוע נשתנינו מכל אומה שאתם גוזרים עלינו גזירות קשות וביטלום, ועשו אותו יו"ט ואם בטלה מגילת תענית לא מסתבר שהראשונים ביטלו והאחרונים יוסיפו, ואין לומר שזה היה בזמן ביהמ"ק, שר' יהודה בן שמוע הוא תלמידו של ר"מ ור"מ היה הרבה אח"כ ששינו שכלי זכויות שניקבו והטיף לתוכם עופרת רשב"ג אמר שר' יהודה בן שמוע מטמא בשם ר"מ **עמוד ב** ולחכמים טהור, ויש לומר שנחלקו תנאים בזה, שר"מ סובר שהימים הכתובים במגילת תענית אסורים בין בזמן ביהמ"ק בין אחר החורבן, ולר' יוסי הם אסורים רק בזמן ביהמ"ק שהוא זמן שמחה אך אחר החורבן הם מותרים, שזה זמן אבל, ולהלכה נאמר שבטלו, ולא בטלו, ולענין חנוכה ופורים לא בטלו ושאר הימים בטלו.

שנינו במשנה שיצאו שלוחים על אלול ותשרי, ולכאורה אם יצאו לאלול מדוע יצאו שוב לתשרי, שהרי אין לומר שעיברו את אלול כי רב חנינא בר כהנא אמר שלא היה אלול מעובר מזמן עזרא, ויש לומר שלא מצאנו כי לא היו צריכים, אך אם צריכים מעברים, אך קשה א"כ ר"ה יתקלקל, ויש לומר שעדיף לקלקל את ר"ה ולא את כל המועדות, וכך מדויק ממה שכתוב ועל תשרי מפני תקנת המועדות.

המשנה לא אומרת שבשנה מעוברת יצאו גם על אדר ב', וזה לא כרבי שסובר שבשנה מעוברת יוצאין גם על אדר ב', ולכאורה נחלקו אם מצוות הנוהגות בשני נוהגות בראשון, שלרבי לא נוהגות, ולמשנתנו נוהגות ולא יקיימו יותר את פורים, ויש לומר שלכו"ע לא נוהגות בראשון, ונחלקו אם עיבור השנה הוא ל' יום או חודש, אך לפ"ז לכו"ע לא יצאו כשהרי גם למ"ד שזה חדש יודעים כמה הוא, ורב פפא אומר שלמ"ד שזה חדש אינו דוקא ולפעמים עושים ל' יום.

ריב"ל העיד בשם קהל קדוש שבירושלים שאת ב' האדרים קידשו ביום עיבורם, ולדבריו שניהם חסרים, אך רב נתן בר חסדא דרש שרב סימאי העיד בשם חגי זכריה ומלאכי שאת שני האדרים ניתן לעשות מלאים או חסרים, או אחד חסר ואחד מלא, וכך נהגו בגולה

ובשם רב אמרו שתמיד הראשון מלא והשני חסר אלא א"כ נודע שקבעו החודש בזמנו, וכן שלחו למר עוקבא שאדר הסמוך לניסן תמיד חסר ור"נ מקשה שכתוב במשנה שעל ניסן ותשרי מחללים שבת וזה מובן אם יש שנים שאדר מלא

דף כ ואם נאמר שתמיד אדר חסר א"כ לא יחללו על ניסן, ויש לומר שזה מצוה לקדש על פי הראיה, וללישנא בתרא ר"נ הוכיח שאם תמיד אדר חסר מובן שמחללים שמצוה לקדש על פי הראיה, אך אם נאמר שלעתים הוא מלא א"כ לא יחללו ויקדשו למחר, ויש לומר שאם נקלע יום ל' בשבת א"כ לא יחללו, אך אם נקלע יום ל"א בשבת יחללו כדי לקדש על פי הראיה.

רב כהנא מקשה שהמשנה אומרת שבזמן ביהמ"ק מחללים על כולם מפני תקנת הקרבן וזה מובן אם לפעמים אדר מלא, אך אם נאמר שתמיד הוא חסר אין צורך לחלל שבת.

כשעולא הגיע מא"י אמר שעיברו את אלול, והוסיף האם יודעים החברים בבבל איזה טובה עושים עמם שעיברו את אלול, והטובה היא שמפרידים את יו"כ משבת, שהירקות שנקטפו לא יכמשו, ולרב אחא בר חנינא זה טוב שהמתים לא יסריחו כשיו"כ סמוך לשבת, וההבדל בין הטעמים הוא ביו"כ שחל אחר שבת שבגלל המתים יש סיבה להפריד, אך בשביל הירקות יכול לקטוף במוצאי יו"כ, אך קשה שכולם יודו שנעבר לצורך המתים, אלא יש לומר שהחילוק בין הטעמים יהיה אם גם יו"ט הסמוך לשבת יש להפריד, שבשביל המתים אין צורך לעבר כי ניתן לקבור ביו"ט ע"י נכרים, אך בשביל הירקות יש סיבה לעבר, אך קשה שכולם יודו שיעברו לצורך הירקות ביו"ט הסמוך לשבת, ויש לומר שניתן לתקן כמישה ע"י מים חמים, והתקנה היא לבני בבל שהיא ארץ חמה אך לבני א"י אין צורך לכך, אך קשה מברייטא שהביא רבה בר שמואל שאף שמעברים שנה לצורך לא מעברים חודש לצורך שכתוב כזה ראה וקדש, ורב מחלק שלא מקדשים מוקדם לצורך אך מעברים לצורך, והכוונה מברייטא שאין לומר שכמו שמעברים את השנה והחודש לצורך, כך נקדש לצורך כי כתוב כזה ראה וקדש, וכמו שאמר ריב"ל שמאיימים על העדים שראו את החודש שלא יעידו כדי שנעבר אך לא מאיימים על העדים על חודש שלא נראה בזמנו כדי שנקדשו, אך קשה שר' יהודה נשיאה שלח לרב אמי שידעו שר' יוחנן למדם שמאיימים על העדים על חדש שלא נראה בזמנו לקדשו שאף שלא ראוהו יאמרו ראינו, אביי מחלק שרק בניסן ותשרי מאיימים לקדש, ובשאר חדשים לא מאיימים, ולרבא, הברייטא ההיא היא כאחרים שאין בין עצרת לעצרת ובין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים ובשנה מעוברת ה' ימים, ולרב דימי גורסים בברייטא להיפך שמאיימים על העדים על החדש שעדיין לא נראה לקדשו אך לא מאיימים עליהם כשלא ראוהו כדי לעברו, **עמוד ב** וההבדל הוא שאם כולם ראו ולא יקדשו זה נראה כשקר אך אם לא ראוהו ויאמרו ראינו אין השקר ידוע.

שמואל אומר שהוא יכול לתקן את הגולה לפי החשבון, ואבא אביו של רב שמלאי אמר לו האם מבין אתה את משמעות דברי הברייטא של סוד העיבור 'נולד קודם חצות ונולד אחר חצות', אמר שמואל שלא, אמר לו א"כ אולי יש דברים נוספים שאינך יודע, וכשעלה ר' זירא שלח לחבריו שצריך שיהיה לילה ויום מהירח החדש, וזה הכוונה בברייטא שמחשבין את זמן המולד שאם נולד קודם חצות היום, א"כ הירח ייראה סמוך לשקיעה ואם נולד אחר חצות הוא לא ייראה סמוך לשקיעה, ורב אשי אומר שהנ"מ היא להכחיש את העדים וכן אמר ר' זירא בשם ר"נ שירח מתכסה כ"ד שעות, לבני בבל ו' שעות מהישן וי"ח שעות מהחדש ולבני א"י ו' שעות מהחדש וי"ח שעות מהישן, וגם בזה הנ"מ היא להכחיש את העדים.

ר' יוחנן אומר שלילה ויום מהחדש לומדים מהפסוק **מערב עד ערב**, ולר"ל לומדים מהפסוק **עד יום האחד ועשרים לחדש בערב**, ולאביי הנ"מ הוא רק במשמעות הדרשה ולרבא הנ"מ בחצות הלילה, שלר' יוחנן כשראו בתחילת הלילה את הישן לא יקדשו יותר למחרת, ולר"ל יקדשו שחצות לילה קובע כמו לגבי אכילת מצה.

ר' זירא אומר בשם ר"נ שאם יש ספק ביו"ט שומרים את היום שאח"כ דהיינו בסוכות ופסח שומרים ט"ו וט"ז, וקשה שנשמור גם י"ד שמא חיסרו את אב ואלול,

דף כא יש לומר שאם חיסרו ב' חדשים רצוף זה יתפרסם, **לוי הגיע** לבבל ביו"א תשרי ואמר שבבבל אוכלים מעדנים ביו"כ של א"י אמרו לו האם אתה מעיד שעיברו את אלול, אמר להם שהוא לא שמע מב"ד מקודש.

ר' יוחנן הכריז שכל מקום שהגיעו שלוחי ניסן ולא שלוחי תשרי יעשו גם בניסן ב' ימים גזירה שלא יחליפו עם תשרי, ור' אייבו בר נגרי ור' חייא בר אבא נקלעו למקום כזה והם נהגו בפסח רק יום אחד, והם לא מחו בהם, ור' יוחנן הקפיד על כך שהרי אמר להם שבמקום כזה יש לשמור ב' ימים.

רבא צם כל ימיו ביו"כ ב' ימים ופעם אחד נמצא שבאמת עיברו את אלול, ופעם ר"נ התענה ביו"כ ובא אדם אחד בסוף היום ואמר שלמחרת הוא צום בא"י, אמר ר"נ מהיכן אתה אמר לו מדמהריא אמר ר"נ עליו נאמר **קלים היו רודפינו**.

רב הונא בר אבין שלח לרבא שאם הוא רואה שתקופת טבת נמשכת בט"ו ניסן יעבר את השנה ללא חשש שכתוב **שמור את חודש האביב** שישמר האביב של תקופה בניסן.

ר"נ שלח ליורדי הים שאינם יודעים בקביעות החודש, שכשהם רואים שהירח משלים ביום יבערו את החמץ, ולכאורה הוא משלים רק בט"ו, אלא שליורדי הים גלוי העולם והירח משלים להם כבר ביו"ד.

עמוד ב משנה בניסן ותשרי מחללים את השבת לעדות החודש שבהם השלוחים יוצאים לסוריא והם תיקון המועדות ובזמן ביהמ"ק מחללים על כולם מפני תקנת הקרבן. **גמרא** לעיל שנינו ששלוחים יוצאים בו' חדשים, ואביי מבאר שכולם השלוחים יוצאים מאתמול אך בניסן ותשרי יוצאים רק אחר ששמעו מב"ד מקודש, וכן שנינו בברייטא שבכולם יוצאים בערב, ובניסן ותשרי יוצאים רק אחר ששמעו מב"ד מקודש, ומה שמחללים שבת לומדים מהפסוק **אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם**, אך אין מחללים שיתקיימו ע"י שלוחים, שכתוב **אשר תקראו**, ורק על הקריאה מחללים ולא על הקיום.

בזמן ביהמ"ק חיללו על כל החדשים ואחר החורבן אמר רבן יוחנן בן זכאי שאין סיבה לחלל שהרי אין קרבן, ותקנו שיחללו רק על ניסן ותשרי,

משנה בין אם נראה הירח בעליל בכירור, ובין אם לא נראה מחללים שבת, ולר' יוסי אם נראה בעליל לא מחללים ופעם עברו יותר מ' זוגות ועיכבם ר"ע בלוד, שלח לו ר"ג אם אתה מעכבם אתה מכשילם לעתיד לבא. **גמרא** עליל הוא לשון גילוי שכתוב **אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים**, רב ושמואל דרשו בפסוק ואחד מהם אמר שנבראו נ' שערי בינה וכולם ניתנו למשה מלבד אחד שכתוב **ותחסרהו מעט מאלוקים**, וכתוב בקש **קהלת למצוא דברי חפץ**, ששלמה רצה להיות כמשה, יצאה בת קול וכתוב **וישר דברי אמת ולא קם נביא עוד בישראל כמשה**, ואחד דרש שבנביאים לא קם כמשה אך במלכים קם, ומה שנאמר ביקש קהלת למצוא דברי חפץ הכוונה שביקש לדון דברים שבלב ללא עדים והתראה, ויצאה בת קול שכתוב בדברי אמת, **על פי שנים עדים יקום דבר**.